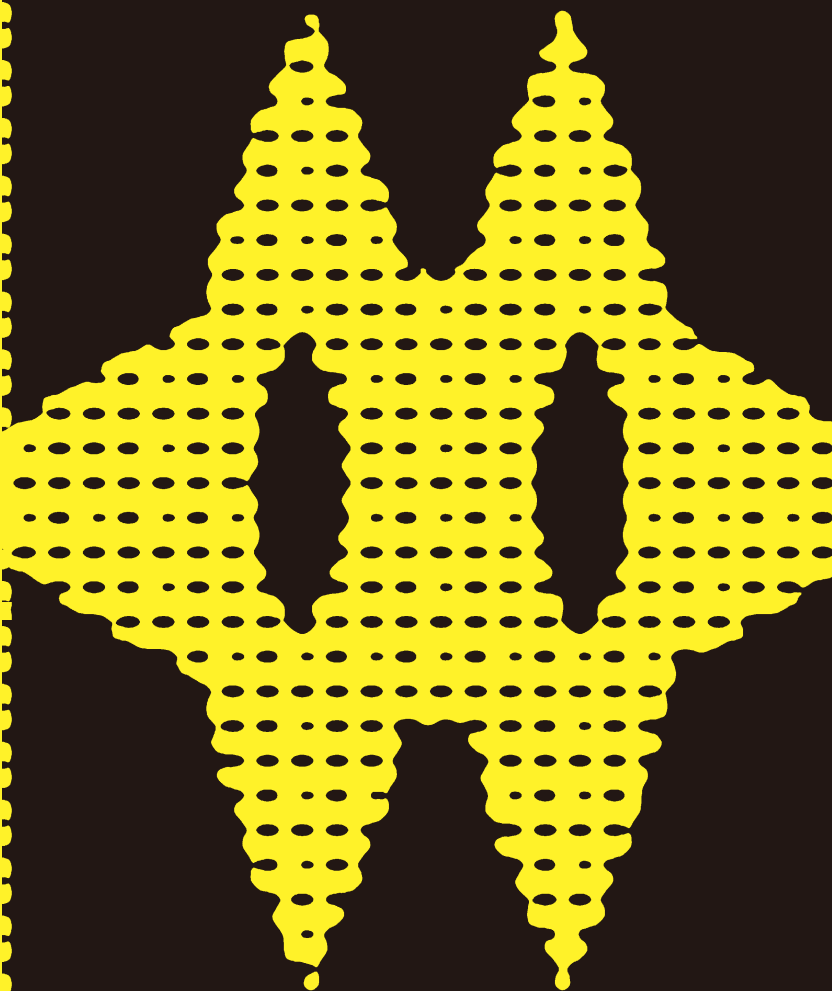

jan burian

kocouří pohled

/galén

JAN BURIAN:

KOCOUŘÍ POHLED

a jiná vyprávění z tohoto světa

/2012–2015/

GALÉN

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno

© Jan Burian, 2016

Typography © Luboš Drtina, 2016

© Galén, 2016

ISBN 978-80-7492-243-5 (PDF)

ISBN 978-80-7492-244-2 (PDF pro čtečky)

1:

Moje noha na Velký pátek

Zrcadlo

„Zrcadlo, zrcadlo, kdo je na světě nejkrásnější?

„No, ty ne...“

A já to slyšel. A viděl!

V pánské šatně u lázeňského bazénu je zvlášť nemilosrdné zrcadlo, neboť to, co jsem v něm dnes dopoledne spatřil, přece nemohla být pravda.

Ostatně existují zrcadla vlídnější?

Povídám si o tom v telefonu s kamarádkou. Včera si koupila nové tepláky, ovšem teď stojí doma před zrcadlem a vůbec nechápe proč. Odjakživa přece říká, že rozhodně nechce, aby z ní jednou byla taková ta baba v teplácích s vytahanými koleny...

Ještě nedávno prý měli v jednom pražském obchodním domě v kabinkách taková zrcadla, že si tam prostě nebylo možné nic koupit, pokud člověk ještě alespoň trochu viděl nebo úplně neztratil soudnost. Instaloval je tam nejspíš někdo od konkurence anebo rafinovaný bojovník proti konzumu. Zrcadla umístil a osvětlil tak, že zákazník při pohledu na sebe strnul, pak zkoušené oblečení kvapně vrátil a zamířil k východu... Jenže když si včera zkoušela ty tepláky (co jí k tomu vedlo, mi teď neuměla vysvětlit), nabrala si jich postupně do kabinky snad půl tuctu, přestože se na ni prodavačka koukala trochu udiveně. Zrcadlo tam totiž bylo tak přívětivé, že vybírala dlouho a pečlivě a nakonec si jedny prostě koupit musela...

Já tady v lázních cvičím, plavu, držím dietu, shazuju kila, už se cítím opravdu líp a nabírám formu, ale to drzé zrcadlo u bazénu jako by to vůbec nebralo na vědomí. Kdybych se měl hodnotit podle toho, co v něm vidím, a ne podle toho, jak se cítím, byla všechna moje snaha zbytečná.

No nic, prostě si ho nebudu všímat. Třeba časem dostane rozum a zjistí, že takhle deptat lidi by ani ono nemělo. I když bůh ví, jak to ve skutečnosti je, třeba musí říkat pravdu za každou cenu. Je to poctivé zrcadlo, lež se mu protíví a není jeho věc, že se do

něj lidé dívají. To je jejich problém. Chcete vědět, jak ve skutečnosti vypadáte? Tak se podívejte. Nechcete? Pověste mě někam jinam, ale nemyslete si, že vám budu něco nalhávat.

Jenomže, milé zrcadlo, a to ti říkám já, který do tebe denně musí koukat, holá pravda sama o sobě člověku nijak nepomůže. Ostatně většinu života žijeme v nějaké větší či menší iluzi, a není to vůbec marné. Kdybychom totiž akceptovali nepříkrášlenou pravdu o tom, jak vypadáme nebo jak to s naším životem skutečně je, museli bychom se zbláznit. Já přece, zrcadlo, nechci slyšet, že opravdu nejsem nejkrásnější; třeba mám nejkrásnější duši, jenže o tom ty nemůžeš nic vědět. Zkrátka žádám, abys mě přestalo deptat a dalo mi aspoň trošku pocítit, že když teď tady v lázních na sobě pracuju, k něčemu to je. Budu do tebe zírat každý zbývající den svého pobytu a uvidíme, jestli změníš přístup!

A teď jdu zavolat Mileně, ať ty tepláky vrátí.

Postní chvíle

Můj spolustolovník o sobě prohlásil, že je katolík a že si dá rybu, protože nastalo období půstu.

„Nebude vám to vadit, když jste vegetarián?“ překvapil mě otázkou.

„Vůbec ne,“ uklidnil jsem ho. Jsme v lázních a kuchař je tu znamenitý, spousta salátů, spousta bezmasých jídel na výběr, takže po vedlejších talířích rozhodně nepokukuji se závistí.

„Vy držíte půst? Co to pro vás znamená?“ zeptal jsem se.

„Já vám o tom přinesu brožurku, jestli chcete,“ nabídl mi.

Poděkoval jsem a on mi ji druhý den opravdu přinesl. „Když se řekne půst, každého napadne, že má méně jíst, ale to není všechno,“ stálo tam. Také to prý znamená méně mluvit a více mlčet. Méně spěchat a hodně zpomalit. Více přemýšlet o tom, co děláme. Méně rozhazovat a více šetřit. Více se soustředit a méně rozptylovat, také se méně bavit a více se věnovat Bohu.

Líbilo se mi to a musel jsem konstatovat, že ač jsem bezvěrec, většinu z toho právě tady v lázních dělám. Dokonce se věnuji Bohu. Porušuji to snad jedině tím, že se tu hodně a skvěle bavím, protože píšu knihu.

Společné chvíle u jídla můj spolustolovník vždycky něčím zajímavým okoření. Je mu tak kolem pětácty-řiceti a pracuje na letišti. Teď už si prý hodlá hlavně užívat, protože jenom dřít nemá smysl.

„Za komunistů bylo líp,“ prohlásil včera.

„Proč myslíte?“

„Lidi nemuseli tak dělat. Žádný stres. Pohoda. Taky se kradlo, ale nevyváželo se to do zahraničí.“

Mlčel jsem. Jednak jsem v lázních, navíc je půst a má se přemýšlet...

„Znáte přece ten vtip o Tondovi Zápotockém, jak mu chlapi v hospodě říkali, že se hrozně krade? Odpověděl jim: Chlapi, nebojte se, za hranice to nikdo nevyveze.“

„Tak vy jste komunista?“ ptám se; a řekl bych, že provokativně.

„Ano. Víte, narodil jsem se v malé vesnici na východním Slovensku. Otec bydlel po celý život v domě, kde nebyl elektrický proud, a matka dřela na bohaté. Když si představím, že Gottwald viděl třeba tady v Jáchymově tenhle náš luxusní lázeňský dům z první republiky, tak bych si myslel totéž co on.“

Řekl jsem mu, ať se jde odpoledne podívat do muzea, protože ten jeho Gottwald si tady v Jáchymově zřídil pěkně koncentrák. A že ho to třeba trochu vyléčí.

Nic na to neodpověděl, zato se rozpovídal o tom, jaká je dneska korupce.

„Mě by zajímalo, jak vám to jde dohromady, že jste komunista a taky praktikující katolík. My jsme se za komunistů ve škole učili, že náboženství je opium lidstva.“

„Hm,“ řekl. „Víte, já jsem jako katolík vychovaný. Když chcete udělat dobře svému tělu, tak jdete do fitka, ne? A když cítíte, že je potřeba udělat něco pro duši, tak jdete do kostela. Kostel je pro mě prostě jako fitko pro duši,“ zopakoval pro jistotu.

Ještě že máme ten půst, řekl jsem si. On bude mít více času o tom všem přemýšlet, zpomalí a bude lépe vnímat Boha, já se zase přesně podle jeho příručky mohu zamyslet nad tím, jaká slova jsem dneska řekl. Byla vlídná, nebo zlostná? Byla to vhodná slova pro vhodnou chvíli? Nechtěla někoho překřičet, případně mít poslední slovo za každou cenu?

A hlavně by si ani jeden z nás neměl nechat „srdce ušpinit pýchou, hněvem nebo škodolibostí“.

Moje noha na Velký pátek

Poslední dobou dělím lidi na dvě základní skupiny – zjednodušeně řečeno na ty, kteří se chovají, přemýšlejí a snad dokonce cítí tak, jako by jim šlo jen o peníze, a na ty ostatní, jež zajímá i něco jiného. Nic objeveného, řeknete si, ale ona ta myšlenka zase tak moc banální není. Alespoň pro ateistu jako já, který měl v životě období, kdy pořád hledal, jestli existuje ještě něco víc než „hmota, objektivní realita nezávislá na našem vědomí“, a teď už to nehledá, prostě to nechává jen tak, ať si to tedy je, pokud to je, a není-li to, i ta „hmota“ je tak zajímavá, že je to vlastně zázrak.

No prosím, a už jsem u slova zázrak. To bude tím, že jsou Velikonoce a já je trávím v nemocnici, vzdálen kostelům i garážím, pomlázkám, malovaným vejcím i všem tradicím novým, třeba automobilovým nehodám o takzvaném dlouhém víkendu. Tady u nás v nemocnici se Velikonoce slaví na chodbě. Máme tam z čehosi umotaného obrovského zajíce a pod ním pár kraslic. Tato instalace naprosto zapadá mezi další zdejší artefakty, například umně vyvedené nápisy KOUŘENÍ ZAKÁZÁNO na asfaltu pod mým oknem, kolem nichž postávají lační kuřáci s kávou z automatu a narychlo vdechují, co potřebují, anebo cedule v mé koupelně s nejednoznačnou pobídkou STLAČENÍM PŘIVOLÁTE SESTRU! Je tu zkrátka spousta drobností, které vás přivedou na jiné myšlenky a možná i rozveselí, a to ani nemusíte zapínat televizi.

Zázraky se tu ovšem dějí.

„Zvedněte tu nohu,“ vyzvala mě fyzioterapeutka Eliška po třetím dnu cvičení – a já jsem to najednou dokázal. To, co se mnou prováděla na vyšetřovacím stole, připomínalo šamanské praktiky, avšak je to podloženo mnoholetým vysokoškolským studiem a odměňováno neúnosně mizerným platem i podezíravými pohledy tupější části populace.

„Za tohle by vás ve středověku upálili,“ zafuněl jsem vděčně a ona se usmála: „No jo, to asi jo.“

Druhý den si ze mě udělala demonstrační pomůcku a přizvala dva studenty, aby to se mnou zkusili taky. Opět jsem zvedl postupně obě nohy a měl chuť prohlásit něco rouhavého, když jsou ty Velikonoce, o soukromém zmrtvýchvstání nebo o zázraku. Naštěstí se mi včas vybavila věta z Buñuelovy *Mléčné dráhy*: „Zázrak je silný zážitek, ale nesmíte si to tak brát...“ A tak jsem se raději dal do cvičení.

Odpoledne jsem se pak začel do sloupku o Velikonocích od Martina Fendrycha. Psal o nich krásně: „Pravda o křesťanských Velikonocích není příjemná. Nemilosrdně nám strká čumák do kaluže smrti, na niž bychom nejradši zapomněli...“ A citoval různé prameny a líčil pašije jako drama současného světa. Sice prý jen 7,1 procenta dotázaných se v jakési anketě přiznalo, že se o Velikonocích věnují „duchovním činností“, ale že to zase není tak málo.

Mám ho rád od té doby, co jsme se poznali. To byl ještě náměstkem ministra vnitra a vypadal jako chlapík z drsné školy. Pak jsem navíc zjistil, že je hluboce věřící, a měl jsem ho ještě radši, i když, jak říkám, já jsem ateista. Snad proto, že tomu, co říkal, jsem vždycky rozuměl, navíc je z lidí – procenta neprocenta –, kteří se věnují duchovním věcem o svátcích i mimo ně, a i když oni jsou věřící a já se jen tak dívím a doufám, máme spoustu společného. Třeba jen tu banální myšlenku, že jsou na světě i jiné věci než jen peníze.

A také kvůli takovým lidem se mi podařilo na Velký pátek tu nohu zase o něco výš zvednout...

Pánbůh požehnej!

Mladá fyzioterapeutka zařala své čarovné prsty do mého stehna a já se na chvíli odmlčel. Věděl jsem, že bolest zanedlouho přejde, v uvolňování toho sevření a pozvolném odeznění nepříjemného tlaku byl právě smysl této činnosti. Když jsem zase popadl dech a přestal se bát, že mi přece jen chce udělat díru do nohy, zeptal jsem se: „Jste věřící?“

Už jsme si totiž párkrát povídali a já si pokaždé říkal, jak má svůj žebříček hodnot pěkně sestavený a jaká z ní vyzařuje vnitřní rovnováha. Navíc jsme ani jednou nemluvili o penězích, i když by si při těch svých zlatých ručičkách mohla na plat určitě stěžovat a já bych se tomu nemohl vůbec divit.

„Jsem,“ pravila klidně a zmáčkla mi druhé stehno. A chvíli jsme mlčeli, protože zjevně neměla potřebu to téma rozvíjet a já zase čekal, až si sval zvykne. Ostatně na základě mého mlčení mohla hravě odhadovat, může-li ještě přitlačit, nebo čekat, až si mé tělo pomůže samo.

„Myslel jsem si to,“ vysoukal jsem ze sebe za chvíli. „Promiňte, že se tak ptám, ale překvapilo by mě, kdybyste nebyla. Alespoň podle toho, o čem si tu vyprávíme.“

Na minulé terapii jsme se například smáli tomu, jak si někteří boháči myslí, že si můžou každého koupit za peníze, a jak si ji jeden z nich spletl s masérkou a divil se, že za ním nechce přijít do hotelu.

Nezeptala se mě, jak je to se mnou, a tak jsem to vyslovil sám:

„Já to štěstí nemám. Já byl vychovanej v materialistické rodině. Mám ale svého faráře a ten říká, že bych se neměl nikam křečovitě hnát a zůstat raději věřícím ateistou.“

„To má pravdu,“ usmála se. „To je lepší, než něco předstírat. Udivuje mě, kolik lidí, kteří chodí do kostela, žije jinak, než by asi měli.“

„Nejvíc věřících je prý v letadle krátce po startu,“ říkám a pak zase chvíli mlčím a tajím dech, protože přichází na řadu Vojtova metoda. Minule mi tady vysvětlovali, že spojením jednotlivých vzdálených neuralgických bodů na těle se v mozku cosi aktivuje, takže se předpokládá, že mám mozek! Člověku stačí málo.

„Stejně je zajímavé, kolik lidí, kteří třeba nevěří, se Pánaboha nakonec dovolává, když se něco děje,“ dodala za chvíli opatrně.

Skončili jsme a já se nešikovně obracel na druhý bok, jenže jsem dostal křeč a pronesl jsem spíš sám pro sebe: „Ježíšmarjá!“

„No vidíte!“ rozesmála se.

Šel jsem domů, vyhledal si patřičnou literaturu. V jedné knize stálo, že *ježíšmarjá* je stejně jako *ježíškote* nebo *jezusmarjájosef* citoslovce vyjadřující údiv. Ve druhé psali, že jména Panny Marie a svatého Josefa nejsou sice jména Boží, ale jsou to jména osob svatých, která se také nemají lehkovážně vyslovovat. Naopak úsloví *Pánbůh zaplať* nebo *Pánbůh požehnej* bychom prý měli říkat častěji. Až se příště nešikovně pohnu, určitě to zkusím.

Při tom pátrání jsem navíc narazil na křesťanský vtíp: Papež se údajně chystá navštívit Českou republiku. Prý si totiž mylně vyložil to věčné české volání *ježíšmarjá* a *krucifix*. Nenapadlo ho, že to není projev snahy navázat dialog s Bohem, ale že jde o glosování politické situace...

Tak tedy *Pánbůh požehnej*.

Předoperační vyšetření

Vleču se o berlích, kterým se správně říká francouzské hole, přes dlouhou prosklenou nemocniční chodbu. Čeká mě předoperační vyšetření, přesto se přistihnu, že si pískám.

„Copak nevidíš, jak vypadáš,“ okřikne mě můj vnitřní hlas. „Sešlej pískající chlap s berlema! Co si o tobě budou myslet?!“

Asi jsem cvok, ale je krásný letní den, a tak se jako správněj „Islandan“ mám „fajn“.

Vzpomínám, jak mi jeden islandský přítel popisoval v dopise zemětřesení, které právě skončilo, a na závěr napsal: „Máme se dobře.“ Nebo jak se mě letos na jaře, když jsem se za pomocí berlí jako dosti groteskní průvodce turistů škrábal po ránu do autobusu, náš řidič zeptal:

„Jak se máš?“

„Fajn. A ty?“

„Fajn.“

A dál na mě s přátelskou účastí čubrněl...

„Dokud dejchám, nic se nestalo,“ to je heslo, které si tatínek přivezl z koncentráku. Teď se hodí. Navíc se mi otevírají nové dimenze. Chodba se přede mnou prodlužuje, ale tlačítka výtahu nebo vypínač jsou naopak o něco blíže, protože můžu napřáhnout hůl a je to.

Když už se člověk stane příslušníkem nějaké menšiny, je dobré využít to k novému poznání. Kdysi jsem byl například pár týdnů na stáži na mateřské dovolené a od té doby vím, že na ní neexistují žádné chvíle volna, že je to „dovolená durch“. A že i kdybyste svoji řádnou dovolenou proflámovali, vyspíte se víc než na té mateřské.

Když se člověk opírá o berle, vnímá všechno trochu jinak. Víc si všímá například těch, co jdou kolem a jsou na tom podobně. Daleké cíle se stávají vzdálenějšími, ale blízké detaily jsou jakoby zřetelnější. Vleču se tou dlouhou nemocniční chodbou a myslím

na svatého Františka z Assisi, jak – alespoň podle Chestertona – vylezl na kopec nad město, postavil se na hlavu a najednou v dálce pod sebou spatřil ty nedobytné středověké hradby, ten měšťanský majestát, ty majetky, peníze a funkce, jak si jen tak bezmocně visí do vesmíru. „Jak je to všechno křehké,“ řekl si, „stačí jen málo a zřítí se to někam do nekonečna. Chudáček město...“

Nojo, František, nejlepší z mých středověkých kamarádů.

Sestřička v kanceláři za sklem na mě začala mohutně gestikulovat a jaksi zpomaleně se na mě rozkřikla. Zřejmě usoudila, že když mám berle, musím být zákonitě i hluchý a dementní. Poslala mě zase zpátky, zapomněl jsem si prý vyzvednout pořadové číslo do fronty...

A tak se vracím tou dlouhou chodbou, slunce svítí pro změnu z druhé strany a naproti mně se vleče chlap asi tak mého věku se stejnými francouzskými holemi. Když se míváme, koukám, že si píská.

Co by ne, tady u nás v nemocnici je to úplně normální.

Návrat rodinného čerta

V dětství jsem býval na Mikuláše pravidelně nemocný. Skoro pokaždé jsem si alespoň pár dnů poležel v posteli s horečkou, acylpyrinem a horkým čajem. Byla padesátá léta a rodiče, přesvědčení ateisté, byli v tomto případě přemoženi tradicí, takže svatý Mikuláš k nám sice nechodil, ale nesnažili se mě přesvědčit, že punčochu za oknem plní Vladimír Iljič Lenin. Pravda, jednou jsem k Mikuláši dostal make-tu družice Sputnik se zabudovaným hracím strojkem dovezenou přímo ze Sovětského svazu, ale punčochu za oknem měl na starost náš rodinný čert s pohádkovým jménem Fidlátko.

S matkou jsme tuhle hru hráli až do mé puberty, přestože jsem mezitím i já spatřil na vlastní oči v méně ateistické rodině mého spolužáka celé to prapodivné společenství – opravdického Mikuláše, anděla a čerta, a zakusil tak tu příchůť tajuplného dětského děsu. Náš domácí Fidlátko sice také občas mezi dobroty přimíchal syrovou bramboru nebo kus uhlí, ale bylo to v podstatě neagresivní dobračisko a kromě matky a mě ho navíc nikdo nikdy nespapal.

Když jsem dospěl, vyrobil jsem si mikulášský kostým. V papírnictví tehdy prodávali děsivé mikulášské masky, které člověku zakryly celý obličej, a já pak jako Mikuláš s nehybnou mrtvolnou tváří vyděsil k smrti malou neteř. Až po tomto zážitku se ke mně donesla historka o tatínkovi, který s toutéž maskou předstoupil před své milované dítě, a když začalo vrískat hrůzou, způsobil mu následný šok tím, že místo aby odešel, serval si masku z obličeje a vykřikl: „Neboj se, to není Mikuláš, to je tvůj tatínek!“ Rozhodl jsem se stát co nejlaskavějším Mikulášem a pár let se snažil odhánět čerty a konejšit vylekané ratolesti.

I s touhle podivnou rolí jsem nakonec definitivně skoncoval, pozvali mě totiž jacísi známí mých známých a ten cizí tatínek mi ještě před vstupem do dveří vrazil

do dlaně stovku a řekl: „Pořádně toho našeho darebáka vosolte!“

Stal jsem se pozorovatelem. Ještě před několika lety jsme se s nejmladší dcerou vydávali po setmění do ulic autem, aby mohla z bezpečného úkrytu za sklem nadšeně pokukovat po břevnovských Mikuláších. Pak dcera postoupila na druhý stupeň základní školy, obstarala si mikulášskou masku a dvě kamarádky – čerta a anděla. Kromě řidiče jsem se stal i manažerem a vozil tu povedenou trojici po domácnostech přátel a známých. No a loni už jsme byli poprvé na Mikuláše sami. Došlo ještě i na punčochy, sladkosti a nějakou tu bramboru, ale žádného kostýmovaného svatého jsme u nás na okraji města nezahlédli.

Letos jsem se dokonce tak trochu vrátil do dětství a trávil Mikuláše v nemocnici. Bez horečky a acylpyrinu, v pohodlí rehabilitačního oddělení, sám. To, že je pátého prosince, mi došlo, až když večer přišla paní primářka a vyprávěla, že Mikuláš, anděl i dva čerti byli spatřeni na dětském pár pater pod námi. Že k nám nedorazili, nevadí, aspoň si můžeme být jisti, že tu nikdo nepotřeboval pořádně vosolit.

V noci na mě přes okno houkla umouněná tvář mého osobního čerta Fidlátka: „Nemáš si nač stěžovat, hochu, je to jen na tobě. Jestli chceš, příští rok to spolu pořádně rozjedem!“

Sedmý listopad

Ještě tři roky a bude to sto let od VŘSR, napadlo mě, když jsem se probudil. (Pokud vám to už nic neříká, sedmého se vždycky slavila Velká říjnová socialistická revoluce, která ve skutečnosti vypukla až v listopadu, ale to teď nechme stranou.) Navíc musím na předoperační odběr krve, sotva už lezu, v nemocnici pomalu nedojdu od parkoviště k výtahu, venku je mlha a já si budu muset vzít taxíka, abych se mohl nechat vysadit až u vjezdu pro sanitky.

Zavolal jsem na taxislužbu: „Vyčkejte, prosím, jste triadvacátý v pořadí,“ oznámil mi automatický hlásek.

Zkrátka ráno jak se patří.

Nejlepší by bylo zalézt zpátky do postele a zaujmout pozici mrtvého brouka, ale neudělal jsem to, naopak jsem se pustil do boje s osudem. Vyhledal jsem jinou firmu a tam si bez pořadí objednal odvoz. Přijel příjemný a kulturní řidič, po cestě jsme probrali věci života a smrti, byl celkem optimisticky nalaďen a jediné, co mu vadilo, bylo, že prezident mluví sprostě. I mlha se už zvedla a ostré sluneční paprsky rozehrály barevné orgie na keřích a na stromech. Podzim je noblesní, když se povede...

Ve špitále mě přivítala vlídná sestřička, paní doktorka mi přeměřila tlak a zeptala se ohleduplně, na co zemřeli mí rodiče. Když se pak nad mými papíry otázala, kolikátého vlastně je, nadechl jsem se a zarecitoval verše Samuila Maršaka, básníka mých školních let: „Rudou barvou dneska září sedmička v mém kalendáři!“

Rozzářila se a spustila dlouhou báseň o Leninovi, jak nás všechny spasil a co všechno pro nás udělal. Tu jsem neznal.

Mezitím mi sestřička jemně zavedla jehlu do žíly a já jsem přidal svou vlastní historku, jak jsem před několika lety poprvé v životě přijel do Moskvy a na Rudém náměstí měli v mauzoleu u Lenina zavřeno.